کتێبە مێژووییەکان

کۆرسی دەڵتا

ڕاهێنانێکی قوتابیبوون بۆ ئامادەکردنی مەسیحییەکان بۆ کار لە خزمەتی ئەودا، بۆ بنیادنانی جەستەی مەسیح (ئەفەسۆس ٤:١١-١٦)

١٠

خەڵوەتکردن

بابەت: کاری خودا لە ڕێگەی یەشوع و ڕابەرانەوە

- هەوڵ بدە هەموو ڕۆژێک کاتێکی تایبەت تەرخان بکەیت بۆ دیدار لەگەڵ عیسای مەسیح، بە خوێندنەوە و ڕامان لە وشەکەی.
- نزا بکە، لەگەڵ عیسا قسە بکە و چەند تێبینییەکی کورت لە دەفتەرەکاتدا لەسەر ئەم بەشانەی کتێبی پیرۆز بنووسە.
- ئەوە بنووسە کە کاریگەریی لەسەرت دادەنێت، سەرنجت ڕادەکێشێت، بە جوان یان بە قورسی دەزانیت، یان بۆت ڕوون دەبێتەوە.

ڕۆژی ١ یەشوع ٣:١-١٧.
پەڕینەوە بە ڕووباری ئوردندا.

ڕۆژی ٢ یەشوع ٥:١٣-٦:٢٧.
لەناوبردنی ئەریحا.

ڕۆژی ٣ یەشوع ٢٣:١-١٦.
وتاری ماڵئاوایی یەشوع.

ڕۆژی ٤ ڕابەران ٢:١-١٦.
بۆچی خودا ڕابەرانی بە ئیسرائیل بەخشی.

ڕۆژی ٥ ڕابەران ٧:١-٢٥.
گیدعۆنی ڕابەر بە کتوپڕی هێرش دەکاتە سەر میدیانییەکان.

ڕۆژی ٦ ڕابەران ١٦:١-٣١.
خودا لە ڕێگەی مردنی شەمشونەوە دەگاتە ئامانجەکەی.

ڕۆژی ٧ ڕائووس ١:١٤-١٨؛ ٢:٥-٢٣.
خۆتەرخانکردنی ڕائووس بۆ خودا و ناسینی بۆعەز.

ڕۆژی ٨ ڕائووس ٣:١-١٨؛ ٤:١-٢٢.
داواکاریی هاوسەرگیریی ڕائووس و هاوسەرگیرییەکەی لەگەڵ بۆعەز.

ڕۆژی ٩ یەکەم ساموئێل ٢:١٢-٣٦.
ڕەفتاری خراپی کوڕەکانی عێلیی ڕابەر.

ڕۆژی ١٠ یەکەم ساموئێل ٣:١-٢١.
ساموئێل بانگ دەکرێت.

- بیر لە مەرقۆس ١١:٢٢-٢٥ بکەرەوە. خودا گوێ لە نزای ئەو مرۆڤانە دەگرێت کە باوەڕیان پێی هەیە! مەبەستی خودا ئەوە نییە کە ئێمە چیاکان بگوازینەوە، بەڵکو ئەوەیە کە بوێر بین و شتی گەورە لە ڕوانگەی خوداوە داوا بکەین (بەراورد بکە بە یەکەم نامەی یۆحەنا ٥:١٤).
- هەموو ڕۆژێک بۆ کەسێک یان شتێکی دیاریکراو نزا بکە و چاوەڕێ بکە بزانە خودا چی دەکات (زەبوور ٥:٤).

خوێندن

بابەت: کتێبە مێژووییەکان

پێش کۆبوونەوەی داهاتوو، خوێندنی ١٠ بە وردی بخوێنەوە. ئەگەر پرسیارت لەسەری هەیە، بیاننووسە و بە ئیمەیڵ بیاننێرە بۆ سەرکردەی گروپەکەت؛ ئینجا پێکەوە بەدوای وەڵامەکاندا دەگەڕێین.

خوێندنی کتێبی پیرۆز

بابەت: گەلی خودا لە جیهاندا

ئەگەر حەز دەکەیت، دەتوانیت لە ئێستاوە خۆت بۆ خوێندنی کتێبی پیرۆزی کۆبوونەوەی داهاتوو ئامادە بکەیت، بەوەی جارێک ئەو بەشەی کتێبی پیرۆز بخوێنیتەوە.
بۆ ئەمە «شێوازی ٥ هەنگاوەکە» بۆ خوێندنی کتێبی پیرۆز بەکاربهێنە.
بەشەکەی کتێبی پیرۆز ئەمەیە: **ڕابەران ٢:١-٣:٤**.

لەبەرکردن

هاندەر.
عیسا بەشەکانی کتێبی پیرۆزی لەبەر بوو (لۆقا ٤:٤-١٣). ئەی تۆ؟
ئەم بەندەی خوارەوە لەبەر بکە، یان هەمان بەند لەو وەرگێڕانەوە لەبەر بکە کە پێت باشترە.

کتێبە مێژووییەکان
یەکەم کۆرنسۆس ١٠:٦

ئەو ڕووداوانە
نموونەن بۆ ئێمە،
ئاگادارکردنەوەیەکن کە ئێمە
ئارەزووی خراپە نەکەین،
وەک ئەوان کردیان.
یەکەم کۆرنسۆس ١٠:٦

١٠. کتێبە مێژوویيەکان

کتێبە مێژوویيەکانی پەیمانی کۆن ئەمانەن: یەشوع، ڕابەران، ڕائووس، یەکەم و دووەم سامۆئێل، یەکەم و دووەم پاشایان، یەکەم و دووەم پوختەی مێژوو، عەزرا، نەحەمیا و ئەستێر. چۆن دەبێت کتێبێکی مێژوویی لە پەیمانی کۆندا بخوێنیتەوە و تێی بگەیت؟ واتا و بەهای هەمیشەیی ڕووداوێکی مێژوویی چییە؟ پەیامی خودا بۆ ئێمە لەمەدا چییە؟

ئ. کتێبە مێژوویيەکانی پەیمانی کۆن

١. پەیمانی کۆن و پەیمانی نوێ یەکەیەک پێک دەهێنن!

دەتوانیت کتێبی پیرۆز بە جەستەیەک بەراورد بکەیت. هەر کتێبێکی کتێبی پیرۆز وەک ئەندامێکی ئەو جەستەیەیە، و لەبەر ئەوە دەبێت وەک بەشێک لە گشتێک سەیری بکەیت. کتێبی پیرۆز خۆی ڕوونیشی دەکاتەوە: پەیمانی نوێ *ئاشکراکردنی زیاتر، بەدیهاتن و ڕوونکردنەوەی* پەیمانی کۆنە! لەبەر ئەوە دەبێت پەیمانی کۆن هەمیشە لە ڕووناکیی پەیمانی نوێدا ڕوون بکرێتەوە! کەواتە بۆ ڕوونکردنەوە و تێگەیشتن لە هەر کتێبێکی کتێبی پیرۆز، نابێت تەنها سەیری ناوەڕۆکی خودی ئەو کتێبە بکەیت، بەڵکو دەبێت سەیری کتێبی پیرۆز بە گشتیش بکەیت!

٢. مێژوو لە کتێبی پیرۆزدا سروشتێکی «پیرۆز»ی هەیە

«مێژوو» لە کتێبی پیرۆزدا ئەو مێژووەیە کە لە مێژووی ئاسایی جیهان «جیا کراوەتەوە»، چونکە خودی خودا دروستکەری ئەم مێژووەیە لە کتێبی پیرۆزدا. مێژووی کتێبی پیرۆز بە ڕاستی ڕووی داوە، بەڵام ئاماژەش بۆ ڕاستییەکی بەرزتر دەکات. مێژووی پەیمانی کۆن مێژوویەکی ئاسایی نییە دەربارەی گەلی نەتەوەیی ئیسرائیل، بەڵکو مێژووی گەلی خودایە لەنێو گەلانی تردا. خودا لە مێژووی جیهاندا قسە دەکات و کار دەکات بۆ ئەوەی گەلەکەی ڕزگار بکات و دادگاییی دوژمنەکانی بکات. کەواتە مێژوو لە کتێبی پیرۆزدا «مێژووی ڕزگاری»یە، کە تێیدا خودا پلانی ڕزگاریی خۆی ئاشکرا دەکات و جێبەجێی دەکات.

٣. مێژوو لە کتێبی پیرۆزدا سروشتێکی «پێغەمبەرانە»ی هەیە

مێژوو لە کتێبی پیرۆزدا «پێغەمبەرایەتی»یە (ڕاگەیاندن، جارداان) بۆ قسە و کارەکانی خودا سەبارەت بە ڕزگاریی گەلەکەی و دادگاییکردنی دوژمنەکانی. نەک تەنها کتێبەکانی یاسا و کتێبە پێغەمبەرانەکان، بەڵکو کتێبە مێژوویيەکانی کتێبی پیرۆزیش *ئاشکرای دەکەن و ڕایدەگەیەنن* کە خودا کێیە و چی دەکات. لەبەر ئەوە کانۆنی عیبری کتێبە مێژوویيەکانی یەشوع تا دووەم پاشایان ناو دەنێت «پێغەمبەرانی پێشوو» و کتێبە پێغەمبەرانەکانی ئیشایا تا مەلاخی ناو دەنێت «پێغەمبەرانی دواتر». نووسەرە پێغەمبەرەکانی کتێبە مێژوویيەکان مێژووی گەلی خودا باس دەکەن و پاشان هەموو قسە و کارەکانی مرۆڤەکان لە ڕووناکیی خودادا هەڵدەسەنگێنن: «ئەوەیان کرد کە لەبەرچاوی خودا باش بوو» یان «ئەوەیان کرد کە لەبەرچاوی خودا خراپ بوو».

ب. نموونەناسی: بەکارهێنانی وێنە لە کتێبی پیرۆزدا

١. «نموونە»کان (شێوە بنەڕەتییەکان) لە کتێبی پیرۆزدا چین؟

پەیمانی کۆن «نموونە»ی تێدایە: ڕووداو، کەس یان شت کە تایبەتمەندیی دیاریکراویان لە مێژوودا هەیە و دواتر بە شێوەیەکی تر دووبارە دەردەکەونەوە. نموونەکان مۆدێل یان وێنەی ڕوونکەرەوەن بۆ ڕووداوەکانی دواتر لە مێژووی ڕزگاریی خودادا. ئەم ڕووداوانەی دواتر ئینجا وێنە بەرامبەرەکان یان بەدیهاتنی نموونەکانن.

پەیمانی کۆن نەخشێکی دووبارەبووەوەی تێدایە لە کاری خودا کە *دووبارە دروستکەر، ڕزگارکەر و چاککەرەوەیە* سەبارەت بە گەلەکەی لە پەیمانی کۆندا، ئیسرائیل. و پەیمانی نوێ کارە کۆتاییەکانی خودای تێدایە کە دووبارە دروستکەر، ڕزگارکەر و چاککەرەوەن، لە عیسای مەسیحدا و لە ڕێگەی ئەوەوە، سەبارەت بە گەلەکەی لە پەیمانی نوێدا، کڵێسا.

هەندێک شت لە یاسا ڕێوڕەسمییەکانی پەیمانی کۆندا نموونە یان سێبەری پێشوەختەی ئەو ڕاستییانەن کە لە پەیمانی نوێدان.

هەرچەندە کتێبی پیرۆز «نموونە» بەکار دەهێنێت، بەڵام نابێت واتایەکی نموونەیی بدەیتە پاڵ هەر ڕووداو، کەس یان شتێکی هەڕەمەکی لە کتێبی پیرۆزدا. تەنها کاتێک بۆت هەیە ئەمە بکەیت کە نووسەری کتێبێکی کتێبی پیرۆز ڕووداو، کەس یان شتێکی دیاریکراو وەک نموونە دابنێت.

٢. ڕووداوە مێژوویيەکان «نموونە»یان تێدایە

ڕووداوەکانی گەلی خودا لە پەیمانی کۆندا تایبەتمەندیی دیاریکراویان هەیە کە لە ڕووداوەکانی گەلی خودا لە پەیمانی نوێدا دەردەکەون. تا ئەو ڕادەیەی کتێبی پیرۆز خۆی ئاماژەی پێ دەکات، ئەوانە «نموونە»ن بۆ ژیانی نوێ لە عیسای مەسیحدا. ڕووداوەکانی پەیمانی کۆن ئاماژە دەکەن بۆ کاری ڕزگاریی عیسای مەسیح، بۆ سەرەتای ژیانی نوێ لەگەڵ ئەودا، بۆ دامەزرانی شانشینی خودا، بۆ گەشتی مەسیحی بە ناو ژیاندا و بۆ دەستپێکی ژیانی هەتاهەتایی لەسەر زەویی نوێ. لەبەر ئەوە، کاتێک کتێبە مێژوویيەکانی پەیمانی کۆن دەخوێنیتەوە، دەبێت باش لە بیرت بێت کە ئەوانە یەکەم قۆناغی مێژووی ڕزگاریی خودان.

٣. گەلی «ئیسرائیل» «نموونە»یەکە بۆ گەلی خودا

تەنها کاتێک دەتوانیت بە باشی لە کتێبە مێژوویيەکانی پەیمانی کۆن تێبگەیت کە گەلی خودا لە پەیمانی کۆندا (ئیسرائیل) وەک «نموونە» یان شێوەی بنەڕەتی ببینیت بۆ گەلی خودا لە پەیمانی نوێدا (کڵێسا). «گەلی خودا» لە کتێبی پیرۆزدا لە ئیبراهیمەوە دەست پێ دەکات، لەگەڵ ئەو بیانییانەی کە سەر بە ماڵەکەی بوون (پەیدابوون ١٧:٧،١٠،٢٦-٢٧). دواتر گەلی خودا گەشەی کرد تا هەموو باوەڕدارانی ناو ئیسرائیل (دەرچوون ١٩:٣-٦) و ئەو باوەڕدارانەی گەلانی تری گرتەوە کە پەیوەندییان بە ئیسرائیلەوە کرد (ئیشایا ٥٦:٣-٨). قۆناغی کۆتایی گەلی خودا هەموو ئەوانە لەخۆ دەگرێت کە لە هەموو گەلانی جیهانەوە باوەڕیان بە مەسیح هەیە (ئەفەسۆس ٢:١١-٢٢؛ یەکەم نامەی پەترۆس ٢:٤-٥،٩-١٠؛ ئاشکراکردن ٥:٩-١٠؛ ٧:٩).

پەیمانی کۆن یەکەم قۆناغی مێژووی ڕزگاریی گەلی خودا باس دەکات و پەیمانی نوێ دوا قۆناغ باس دەکات. هەردووکیان ناو دەنرێن «گەل» (دواوتار ٧:٦؛ یەکەم نامەی پەترۆس ٢:٩) و «کۆمەڵ/کڵێسا» (زەبوور ١٠٧:٣٢؛ مەتا ١٦:١٨).

پ. سێ وێنە لە پەیمانی کۆندا: دروستکردن، دەرچوون و گەڕانەوە لە دوورخرانەوە

سەیری سێ گرنگترین نموونەی پەیمانی کۆن دەکەین (ڕووداو کە تایبەتمەندیی دیاریکراویان هەیە): دروستکردن، دەرچوون و گەڕانەوە لە دوورخرانەوە.

١. دروستکردن

بۆ «دروستکردنی» کیشوەرەکان، وێنەی زاڵبوون بەسەر پشێویدا بەکار هاتووە (واتە تاریکی، چۆڵی و بێگیانیی ئاوە سەرەتاییەکان، وەک لە پەیدابوون ١:٢دا باس کراوە).

خودا ئاوە هەڵچووەکانی زەریاکانی لەنێو سنووردا بەستەوە (پەیدابوون ١:٩-١٠؛ ئەیوب ٣٨:٨-١٥). ئەو «ڕەهەب» و «لیڤیاتان»ی (دوو دڕندەی دەریایی ئەفسانەیی، هێما بۆ هێزێکی دوژمنکار یان هێزی پشێوی) ڕووخاند (ئەیوب ٢٦:١٢؛ زەبوور ٨٩:١٠-١١؛ زەبوور ١٠٤:٢٥-٢٦. هەروەها ئەیوب ٤٠:١٥–٤١:٢٦ *بخوێنەوە*).

٢. دەرچوون: هێمایەک بۆ «دروستکردن»ێکی نوێ

بۆ دەرچوون لە کۆیلایەتیی میسر، وێنەی «دروستکردنێکی نوێ» بەکار هاتووە. خودا بارودۆخەکە بۆ خەڵکەکەی دووبارە دروست دەکاتەوە. خودا ئاوی دەریای سووری بەستەوە و وشکی کرد (دەرچوون ١٤:٢١-٢٢) و ئەمە وەک سەرکەوتنێک بەسەر ڕەهەب (ئیشایا ٥١:٩-١٠) و لیڤیاتاندا (زەبوور ٧٤:١٣-١٥) نیشان دراوە. هەروەها خاکی میسر وەک ڕەهەب وێنا کراوە (زەبوور ٨٧:٤؛ ئیشایا ٣٠:٧) و فیرعەونی بەهێز وەک دڕندەی لیڤیاتان کە بە قولاپ لە ڕووباری نیل دەردەهێنرێت (حزقیێل ٢٩:٣-٥).

٣. گەڕانەوە لە دوورخرانەوە: هێمایەک بۆ «دروستکردن»ێکی نوێ و «دەرچوون»ێکی نوێ

بۆ گەڕانەوە لە دوورخرانەوە لە ئاشوور و بابل، دیسان وێنەی «دروستکردنێکی نوێ» بەکار هاتووە. خودا گەلەکەی دووبارە دروست دەکاتەوە (ئیشایا ٤٣:٥-٧). هەروەها وێنەی «دەرچوونێکی نوێ» بەکار هاتووە. خودا جارێکی تر گەلەکەی لە کۆیلایەتیی ئاشوور و بابل ڕزگار دەکات، بەوەی بە ناو ڕووبار و بیاباندا دەیانگەڕێنێتەوە. لێرەشدا ئەمە دیسان بە وێنە باس کراوە. ئەو خاکانەی ئاشوور و بابل، کە ئیسرائیل و یەهودا بۆیان دوورخرابوونەوە، بە ڕیز وەک «لیڤیاتان، مارە خێراکە» (ڕووباری دیجلە) و «لیڤیاتان، مارە پێچاوپێچەکە» (ڕووباری فورات) وێنا کراون (ئیشایا ٢٧:١).

کاتێک سەیری هێڵی ڕووداوە جیاوازە یەک لە دوای یەکەکانی مێژووی ڕزگاری دەکەیت، نەخشێک دەردەکەوێت کە تێیدا خودا هەمیشە هەندێک کار دووبارە دەکاتەوە: دروستکردن، ڕزگارکردنیان و چاککردنەوەی بارودۆخەکان بۆیان. *ئەم سێ «وێنە»یەی دروستکردن، ڕزگاری (دەرچوون) و چاککردنەوە (گەڕانەوە) هەمیشە لە کتێبی پیرۆزدا دووبارە دەبنەوە*. بەڵام نووسەرانی پەیمانی نوێ باوەڕیان وابوو کە ئەم کارانە واتا و بەدیهاتنی ڕاستەقینە و کۆتایی خۆیان (وێنەی بەرامبەر) لە کاری ڕزگاریی عیسای مەسیحدا و لە ڕێگەی ئەوەوە وەرگرت!

ت. وێنەی بەرامبەری وێنەکانی پەیمانی کۆن لە پەیمانی نوێدا

پەیوەندیی نێوان پەیمانی کۆن و پەیمانی نوێ بەم شێوەیەیە: «لە پەیمانی کۆندا پەیمانی نوێ شاراوەیە؛ لە پەیمانی نوێدا پەیمانی کۆن ئاشکرا کراوە» (ئۆگستین). لە پەیمانی نوێدا کاری ڕزگاریی عیسا «وێنەی بەرامبەر» (ئەنتیتایپ) یان بەدیهاتنی ڕاستەقینەی کارە بەهێزەکانی خودایە لە ماوەی ڕووداوە مێژووییەکانی پەیمانی کۆندا. کاری ڕزگاریی عیسا لووتکەی کارە بەهێزەکانی خودایە. کەواتە ڕووداوە مێژووییەکانی «دروستکردن»، «دەرچوون» و «گەڕانەوە لە دوورخرانەوە» لە پەیمانی کۆندا، لە پەیمانی نوێدا واتایەکی هێماییان وەرگرت. ئەوانە *وێنەیەکن بۆ کاری ڕزگاریی ڕاستەقینە لە ڕێگەی عیسای مەسیحەوە!*

١. «دروستکردن»: هێمایەک بۆ ڕزگاری لە ڕێگەی عیساوە

لە کاتی دروستکردندا خودا ڕووناکیی لە تاریکیدا هەڵکرد (وێنە). و لە کاتی ڕزگاریدا خودا ڕووناکی لە دڵە تاریکەکاندا هەڵدەکات، بۆ ئەوەی بە ناسینی خودا ڕووناک ببینەوە (وێنەی بەرامبەر) (دووەم کۆرنسۆس ٤:٦). هەموو ئەو مرۆڤانەی لە مەسیحدان، دروستکراوێکی نوێن (دووەم کۆرنسۆس ٥:١٧؛ گەڵاتیا ٦:١٥). لە ڕێگەی کاری ڕزگاریی عیساوە، خودا لە کۆتاییدا دروستکراوێکی نوێکراوە دروست دەکات: ئاسمانێکی نوێ و زەوییەکی نوێ (ڕۆما ٨:١٩-٢١؛ ئاشکراکردن ٢١:٥؛ ٢٢:١-٥؛ دووەم نامەی پەترۆس ٣:١٣).

٢. «دەرچوون»: هێمایەک بۆ ڕزگاری لە ڕێگەی عیساوە

دەرچوون (وێنە) هێمای دەرچوونی عیسایە لە میسر (وێنەی بەرامبەر). مەتا مندالّیی عیسا وەک دووبارەبوونەوەی ئەزموونە پێشووەکانی گەلی ئیسرائیل دادەنێت، کاتێک چوونە میسر و دیسان لێی دەرچوونەوە (مەتا ٢:١٥؛ هۆشەع ١١:١). وێنەی دەرچوون هێمای ڕزگاربوونی گەلی خودایە لە پەیمانی نوێدا لە کۆیلایەتیی گوناە. پێغەمبەرانی پەیمانی کۆن هەوڵیان دەدا وێنەی بەرامبەری ئەم وێنەیە بدۆزنەوە (یەکەم نامەی پەترۆس ١:٩-١٢). بەرخی پەسخە لە کاتی دەرچووندا (وێنە) (دەرچوون ١٢:٥) هێمای عیسایە وەک بەرخی پەسخە (وێنەی بەرامبەر) (یۆحەنا ١:٢٩؛ یەکەم نامەی پەترۆس ١:١٩؛ یەکەم کۆرنسۆس ٥:٧-٨). جەژنی پەسخە (وێنە) هێمای مردنی عیسای مەسیحە لەسەر خاچ (وێنەی بەرامبەر) (یەکەم کۆرنسۆس ٥:٧-٨). پەڕینەوە بە دەریای سووردا (وێنە) هێمای مردنە لەگەڵ مەسیحدا لە لەئاوهەڵکێشان بە ڕۆح، کە لە پەیمانی نوێدا بە لەئاوهەڵکێشان بە ئاو دەردەبڕدرێت (وێنەی بەرامبەر)، بۆ ئەوەی بتوانین ژیانێکی نوێ بژین (یەکەم کۆرنسۆس ١٠:١-٢). گەشتی بیابان بەرەو خاکی بەڵێندراو (وێنە) هێمای ئەو مەسیحییانەیە کە لە ڕێگادان بەرەو ئاسمان و زەویی نوێ (وێنەی بەرامبەر) (یەکەم کۆرنسۆس ١٠:٣-١٢). لەگەڵ ئەوەشدا گەلی خودا لە کاتی دەرچووندا لە بیاباندا بێباوەڕ و سەرپێچیکار بوون. لەبەر ئەوە نەیانتوانی بچنە ناو خاکی بەڵێندراوەوە (وێنە). وەک وێنەی بەرامبەر، ئێمە بانگ کراوین کە خودا بە جددی وەربگرین و گوێڕایەڵی بین، بۆ ئەوەی لە خودا هەڵنەگەڕێینەوە و ئاسمان و زەویی نوێ لەدەست نەدەین (عیبرانییەکان ٣:٧–٤:٣ *بخوێنەوە*).

٣. «گەڕانەوە لە دوورخرانەوە»: هێمایەک بۆ ڕزگاری لە ڕێگەی عیساوە

وشەی «هەواڵە خۆشەکە» دەربارەی گەڕانەوە لە دوورخرانەوە (وێنە) (ئیشایا ٤٠:٩؛ ٥٢:٧؛ ٦١:١-٢a) لە پەیمانی نوێدا بوو بە «ئینجیل» (وێنەی بەرامبەر) (کردار ١٣:٣٢-٣٣؛ ڕۆما ١٠:١٥؛ یەکەم کۆرنسۆس ١٥:١-٤). ئەو دەنگەی کە بانگ دەکات: «لە بیاباندا ڕێگایەک بۆ یەزدان ئامادە بکەن» بۆ گەڕانەوەی گەلی خودا لە دوورخرانەوە (وێنە) (ئیشایا ٤٠:٣)، لە پەیمانی نوێدا واتایەکی هێمایی وەرگرت، کاتێک یەحیای لەئاوهەڵکێش لە بیاباندا خەڵکی بانگ کرد کە خۆیان بۆ هاتنی ڕزگارکەر، مەسیح، ئامادە بکەن (وێنەی بەرامبەر) (مەرقۆس ١:١-٥). خزمەتکاری یەزدان، کە دەبوو یاقوب بۆ لای خودا بگەڕێنێتەوە و ئیسرائیل لە دەوری خودا کۆ بکاتەوە (وێنە) (ئیشایا ٤٩:٥-٦)، دواتر واتایەکی هێمایی لە عیسادا وەرگرت (وێنەی بەرامبەر)، کە گەلی خودا لە هەموو گەلانی ناجوولەکەی سەر زەوی کۆ دەکاتەوە (کردار ١٣:٤٦-٤٨؛ ٢٦:٢٢b-٢٣). وشەکانی خودا: «ئاسمانێکی نوێ و زەوییەکی نوێ دروست دەکەم» (ئیشایا ٦٥:١٧-٢٥؛ ٦٦:٢٢) وەسفێکە بۆ بنیادنانەوەی ئۆرشەلیم و گەلی خودا دوای گەڕانەوە لە دوورخرانەوە (وێنە). ئەمە دواتر واتایەکی هێمایی وەردەگرێت، کاتێک ئاسمان و زەویی نوێ لە کۆتایی مێژوودا دروست دەکرێن (وێنەی بەرامبەر) (دووەم نامەی پەترۆس ٣:١٣؛ ئاشکراکردن ٢١:١).

کەواتە تەنها لە ڕووناکیی وێنەی بەرامبەردا (ڕاستییەکە) لە پەیمانی نوێدا دەتوانیت لە واتا هێماییەکەی وێنەکە (سێبەرەکە) لە پەیمانی کۆندا تێبگەیت (کۆلۆسی ٢:١٧؛ عیبرانییەکان ١٠:١)! وێنەکانی پەیمانی کۆن، واتە دروستکردن، دەرچوون و گەڕانەوە لە دوورخرانەوە، لە کۆتاییدا بە تەواوی لە کاری ڕزگاریی عیسای مەسیحدا دێنە دی!

ج. کتێبی مێژوویی «یەشوع»

کتێبی مێژوویی یەشوع گێڕانەوەی یەک لە دوای یەکی ڕووداوە مێژووییەکانی تێدایە. گرنگترین پەیامی ئەم کتێبە ئەوەیە کە ڕووداوە مێژووییەکانی گەلی خودا پڕن لە واتا بۆ مێژووی ڕزگاریی خودا. تەنها ئەگەر کتێبەکە لە ڕووناکیی پەیمانی نوێدا بخوێنیتەوە، دەتوانیت بە ڕاستی لەم پەیامانە تێبگەیت.

١. عیسای مەسیح ڕزگارکەرە، کە لە کۆتاییدا ئەوەی لە کتێبی یەشوعدا پێشبینی کرابوو دەیهێنێتە دی

ناوی «یەشوع» واتای «یەزدان (بە عیبری: یەهوە) ڕزگارییە». واتای ئەوەیە کە ڕزگاری و خۆشگوزەرانیی گەلی خودا لە پەیمانی کۆندا بە تەواوی بەندە بە خوداوە. «یەشوع» لە پەیمانی کۆنی عیبریدا هەمان واتای «عیسا»ی هەیە لە پەیمانی نوێی یۆنانیدا. نەک یەشوع (وێنەکە)، بەڵکو عیسا (وێنەی بەرامبەر) دەبوو ڕزگارکەری گەلەکەی بێت (مەتا ١:٢١)!

لە ڕووناکیی پەیمانی نوێدا، یەشوع گەلی خودای هێنایە ناو خاکی بەڵێندراوەوە، بەڵام ئەوە تەنها «سێبەرێک» (وێنە) بوو بۆ ئەو «ڕاستییە» (وێنەی بەرامبەر) کە عیسا دەیهێنا. یەشوع هێشتا گەلی خودای نەهێنابووە ناو «حەسانەوەی خودا»ی کۆتاییەوە! «پەڕینەوە بە ڕووباری ئوردندا» هێمای پەڕینەوەی گەلی خودایە لە پەیمانی نوێدا لە مردنەوە لەسەر زەوی بۆ ژیان لەلای خودا لە ئاسماندا، و دواتر لەسەر زەویی نوێ («حەسانەوەی خودا»ی کۆتایی) (عیبرانییەکان ٤:٨-١١). عیسا لە کۆتاییدا گەلی خودا (ئیسرائیل لە پەیمانی کۆندا و کڵێسا لە پەیمانی نوێدا) دەهێنێتە ناو «حەسانەوەی خودا»وە (یەکەم نامەی پەترۆس ١:٩-١٢). مرۆڤەکان تەنها لە ڕێگەی باوەڕ بە ئینجیل و گوێڕایەڵی بۆ خودا لە ماوەی ژیانیان لەسەر زەوی دەتوانن بچنە ناو ئەم «حەسانەوەی خودا»یەوە (عیبرانییەکان ٤:١-٧). نەک یەشوع، بەڵکو عیسا دەبوو «ئامادەکەری ڕزگارییان» بێت (عیبرانییەکان ٢:١٠). کاتێک ئێمەی مەسیحی کارەکەمان لەسەر زەوی تەواو دەکەین، دەچینە ناو حەسانەوەی خودا لە ئاسماندا و لە کارەکانمان دەحەسێینەوە (ئاشکراکردن ١٤:١٣).

٢. کتێبەکانی یەشوع و کردار: لێکچوونەکان

کتێبی یەشوع پردی نێوان پێنج کتێبەکەی یاسا و پاشماوەی پەیمانی کۆنە، هەروەک چۆن کتێبی کردار پردی نێوان چوار ئینجیلەکە و پاشماوەی پەیمانی نوێیە. لێکچوونی گەورە لەنێوان یەشوع و کرداردا هەیە. گەلی خودا لە پەیمانی کۆن و لە پەیمانی نوێدا ئەو کاتە بە شێوەیەک لە لووتکەی ژیانی ڕۆحیی خۆیاندا بوون، و لەبەر ئەوە توانای ئەوەیان هەبوو کە بە هێزی خودا کاری گەورە بکەن:

یەشوع ئەرکی پێ دەدرێت کە هەموو خاکەکە داگیر بکات، بەڵام نێردراوان ئەرکیان پێ دەدرێت کە تا ئەوپەڕی زەوی شایەتی عیسا بن. یەشوع هان دەدرێت کە بەهێز و ئازا بێت، بەڵام لە کرداردا هەموو باوەڕداران پڕ دەبن لە ڕۆحی پیرۆز و هێزیان وەرگرت بۆ ئەوەی شایەتی عیسای مەسیح بن. لە کتێبی یەشوعدا خودا پەرجوو دەکات، بۆ نموونە پەڕینەوە بە ڕووباری ئوردندا و ڕووخانی ئەریحا، بەڵام لە کرداردا خودا پەرجووی گەورەتر دەکات، بۆ نموونە چاککردنەوەی نەخۆشان، زیندووکردنەوەی مردووان و هەژاندنی جیهان (کردار ١٧:٦). لە کتێبی یەشوعدا گەلی خودا بەسەر هەموو خاکەکەدا بڵاو بووەوە، بەڵام لە کرداردا گەلی خودا بەسەر هەموو ئیمپراتۆریەتی ڕۆمادا بڵاو بووەوە. پەیامی کتێبی یەشوع ئەوەیە کە خودی خودا لەسەر زەوی دەچێتە جەنگەوە و گەلەکەی لە گەشتە سەرکەوتووەکەیاندا بەرەو مەبەستەکەیان ڕێنمایی دەکات، کە داگیرکردنی خاکی بەڵێندراوە. و پەیامی کتێبی کردار ئەوەیە کە عیسا ئەو کارەی دەستی پێ کردبوو، لە ڕێگەی ڕۆحەکەی، وشەکەی و کڵێساکەیەوە بەردەوامی پێ دا (کردار ١:١؛ عیبرانییەکان ١:١-٢). و بەم شێوەیە گەلەکەی بەرەو مەبەستەکەیان ڕێنمایی دەکات: سەرەتا بەرەو ئەوپەڕی ئەم زەوییە (مەتا ٢٤:١٤؛ کردار ١:٨؛ ڕۆما ٨:٣١) و پاشان بەرەو زەویی نوێ (دووەم نامەی پەترۆس ٣:١٣). لە کتێبی یەشوعدا یەشوع دەربارەی بەڵێنە گەورەکەی پەیمان دەڵێت: «یەزدان، خوداتان، هیچ یەکێک لەو بەڵێنانەی نەشکاندووە کە پێی دابوون. هەموویانی بەجێ گەیاند، تەنانەت یەکێکیشی نەشکاند» (یەشوع ٢١:٤٥؛ ٢٣:١٤)! و لە کرداردا پۆڵس دەڵێت: «خودا ئەو بەڵێنەی بە باوکانمان درابوو، بۆ ئێمەی منداڵانیان بەدی هێنا، بەوەی عیسای زیندوو کردەوە». و ئەمە بەردەوام دەبێت تا هەموو ئەو جوولەکە و ناجوولەکانەی بۆ ژیانی هەتاهەتایی دیاری کراون، باوەڕ دەهێنن (کردار ١٣:٣٢-٣٣،٤٨؛ بەراورد بکە بە ڕۆما ١١:١١-١٢،٢٥-٢٧).